

"Mari Catúfols": potser, reivindicar la infantesa?

Text publicat a la revista Serra d'Or, núm. 242 (novembre 1979)

Vicent Franch i Ferrer

Isa Tròlec, Mari Catúfols, Editorial Tres i Quatre, València, 1978.

En contra del que certes veus han fet córrer davant la publicació de *Mari Catúfols*, obra guanyadora del premi Ciutat d'Alacant del 1977, en el sentit d'augurar un previsible desencant als lectors que ja tenien llegida la primera i sorollosa novel·la d'Isa Tròlec (*Ramona Rosbif*, premi Andròmina als Octubre del 76), desencant motivat pel «canvi de via d'aquest prolífic autor, hi hauríem d'eixir al davant. Perquè és clar que aquestes veus, que sempre n'hi ha, haguessin volgut que el camí de *Ramona Rosbif* esdevingués «el camí de l'autor; tal és la necessitat d'etiquetar i potser de minimitzar amb arguments d'anar per casa les perspectives de la nostra narrativa.

He de confessor, però, que, al marge de l'èxit assolit per *Ramona Rosbif*, l'autor ha sabut desmentir els qui el volien directament llançat a fer-li fills, néts i rebesnéts, a la «Ramona», endinsant-se per un camí que no dubtaria a qualificar d'importantíssim per a la novel·la valenciana.

Si l'aparició de *Ramona Rosbif* em féu callar per tal de no dir l'opinió escassament favorable que aquesta novel·la em causà –opinió que abastava també el pròleg de Jaume Fuster, ple de voluntarismes i una mica *out* del que realment era la novel·la, i, d'això, n'hauríem de parlar–, l'aparició de *Mari Catúfols*, he de saludar-la, si és que això fos possible, amb salves d'honor: Estem, i el temps haurà de judicar si estic encertat o no, davant una obra important, amb valors propis; una obra d'una aparent elementalitat que el lector atent negarà en acabar de llegir el llibre; una obra que -el precedent del pròleg a *Ramona Rosbif* n'era l'avís-*traeix* també el prologuista, en aquest cal Joan Fuster. I el traeix perquè es deixa caure en el mirall de l'obra anterior quan sense massa convicció -la pose diletantista d'en Fuster no és ni nova ni sorprenent, i més en temes com aquest- afirma que tant aquesta obra com l'anterior «pequen d'un excés de "color local" -de "folklorisme" incidental. Si això és cert en *Ramona Rosbif*, tot i que no ho veig com un pecat literari, en *Mari Catúfols* suposa un sever judici no massa afortunat ; perquè, vol dir això que el referencialisme d'una obra que es vol lligada a un paisatge i a un país concret necessàriament cau en el *color local*, en el "folklorisme"? Per tal de contestar aquesta pregunta només ens caldria observar com els grans mestres de la literatura mundial, precisament a través de les seues obres, han *universalitzat* els indrets que donaven, suport al discurs literari, és a dir, indrets que no son *a priori* menys «locals» que els de la majoria de la incipient narrativa valenciana. El que passa és que estem acostumats a creure que la referència expressa al país, quan s'escriu novel·la, rebaixa la validesa literària del text, això si és que no es tria la guerra civil espanyola com a llibre de la

narració, el Xile vençut d'Allende, el maig francès, etc., etc. Alguns -i per suposat que els camins de la narrativa són múltiples, si no vaig errat- voldrien que la nostra narrativa caminés per indrets més especulatius -més literaris?- davant el possible perill de caure en el «folklorisme» tan habitual en els autors valencians dels darrers cent anys de literatura casolana; crec que és una prevenció correcta. En *Mari Catúfols*, però, l'avís de Fuster, tot i que no ho diu amb massa convicció, em sembla excessiu i, en qualsevol dels casos, desencertat.

El que hi ha de «localista» a l'obra d'Isa Tròlec no enfosqueix per a res el veritable objectiu de la novel·la. I si la referència geogràfica de la «història» és, com en aquest cas, una pintura meravellosa i sintètica, sense caure en l'obsessió del paisatge, d'un indret casolà -la cala Granadella, prop de Xàbia-; si la referència recupera l'interior -que ja en deuen quedar poques!-- d'una casa solitària que vol tenir, per voluntat de l'autor, una distribució i uns objectes que ens recorden les alqueries valencianes, les cases de llaurador de més d'una comarca valenciana, etc., etc., millor!

La història, però, no va per ací; eixe paisatge, eixe «color local» que Fuster esmenta, n'és el suport, el teler on s'insereix el veritable discurs del novel·lista. La «història» de *Mari Catúfols* (nom amb el qual s'identifica el personatge), en tant que té uns altres objectius que els purament referencials al paisatge i als detalls casolans, com després veurem, s'hagués pogut situar a qualsevol lloc del planeta, és a dir, que es tracta si més no d'una «història» autònoma, amb totes les traces d'esdevenir un terra universalitzable, i, estirant el fil, universal literàriament, és clar. Només un detall s'hi oposaria, a aquest argument : la referència a la data de naixença de *Mari Catúfols*, data que marca necessàriament l'atenció del lector (el «18 de julio»). Si aquesta data s'ha de tenir ben present i no es tracta de cap anècdota, aleshores el lector pot fer especulacions sobre el veritable sentit de la novel·la. Personalment, però, pense que aquesta data forma part de les claus que l'autor hi immisceix per tal de fer equivocar el lector.

I és que l'autor mateix moltes vegades ha confessat que normalment *la gent* (la gent que el llegeix, perquè els altres...) el llegeix sense entendre res de res : jo inclòs, per suposat.

MARI CADUFOS, UN CAS CLÍNIC?

Tot i que sóc conscient del perill que comporta voler *llegir* l'obra dels autors valencians fixant-me més en els autors que no en els resultats, i tenint en compte que aquest procediment entra dins la categoria dels rudimentaris de la crítica literària, és a dir, dels elementals i poc elaborats, m'he atrevit a formular una hipòtesi de lectura de *Mari Catúfols* tenint en compte una circumstància que afecta l'autor.

La mateixa professió de Joan B. Mengual Llull (psiquiatre de xiquets), és a dir, d'Isa Tròlec, ja ens pot donar un indicatiu de per on van els trets : Efectivament, *Mari Catúfols* sembla ser l'exemplificació d'un món infantívol petrificat, d'un món de solitud recordat de gran, tot i que amb els arguments d'una ment infantívola.

El procés d'assolir el coneixement del personatge, raonat com si es tractés de l'hipotètic raonament que la protagonista mateixa va fent alhora que es produeixen els seus descobriments, tot i que escrit quan aquesta té trenta anys, ens porta a l'experiment del metge psiquiatre que reproduïx el procés de

socialització (escàs en la protagonista, car acaba confiant més en la pròpia solitud) d'un cas excepcional: el de la xiqueta que es cria amb els pares en un lloc apartat (la Gala Granadella) i que va descobrint tota sola (es tracta d'afermar la solitud específica de l'infant tot i tenint la presència dels pares?) el món que l'envolta, bastint-se els seus propis mites, uns mites que hi romandran i que li impediran d'accedir més enllà del seu propi món de la infantesa. Es tracta d'un cas clínic? Es tracta d'una reflexió reivindicadora de l'estat infantívol com un replanell positiu davant la neurosi col·lectiva dels grans?

En qualsevol dels casos, el discurs de l'autor no apunta només a fabular una genial història en la qual se superposes alhora i confosos la memòria de la protagonista i els esdeveniments viscuts tal com es produïren, amb els encants i els encisos, també els disgustos, relatats per una ment infantívola; l'autor va més enllà, i crec que eixe més enllà apunta cap a la reivindicació d'un món infantívol que els grans cerquem d'acurtar trametent-hi ben aviat els conflictes i les neurosis de la jerarquia, el domini i la repressió. Per això fins i tot el tipus de llenguatge emprat per Isa Tròlec ens n'augura les intencions i ens ratifica .eixe judici : Si no fos massa atrevit quasi diria que l'autor ha realitzat una obra adreçada fonamentalment als xiquets però, i també, als opressors dels xiquets, és a dir, els grans.

¿Què vol dir que *Mari Catúfols* és una obra «per a xiquets»? Vol dir que l'autor, fart de veure com els adults malbaratem els somnis dels menuts, s'ha endinsat en la ment infantívola -ell és psiquiatre de xiquets- per tal de reivindicar-la; i, per al lector no miop, s'hauria d'entendre com una presa de postura davant el món infantívol, com una incitació, en suma, a la llibertat. No és un llibre «per a xiquets» com tòpicament s'entén entre el comercialitzat i agressor món de la indústria manipuladora dels xiquets, sinó un llibre que té la virtut -i la pretensió!- de voler ser ell mateix un producte sorgit de la ment infantívola, un llibre «amic», tal capdavall, de la població infantívola oprimida.

Eixa podria ser la meua proposta de lectura. Però *Mari Catúfols* també suposa; una certa innovació en l'edició literària al nostre país. El muntatge de l'obra respon, encara que fugint sempre del tòpic, a unes intencions estètiques que recorden els millors textos pedagògics adreçats al món infantil; els tons del verd (el «verd malaquita» de la cala), la transgressió pornogràfica dels marges esquerres del text; i la impressió, en algunes planes, dels caràcters tipogràfics del revés; la numeració de les pàgines de l'1 al 30, tres vegades consecutives (*Mari Cadufols* només sap comptar fins al número 30) ; algunes planes amb quadres marcats; adés un pentagrama sense notes i amb la lletra d'una ca de bressol; adés els penya-segats des d'on «jo, tota sola no gosava tirar-me...»; adés una pàgina de cal·ligrafia on la protagonista resumeix tota la seua experiència escolar, curtíssima per cert, o la pàgina de punts suspensius que ens mostra el moment on acaba la vida (els dotze anys!), on comença el no-res, el seu camí cap a la neurosi (fa «catúfols»), la petrificació dels mites i els encisos infantívols.

Mari Catúfols, en suma, enceta un camí fins ara inèdit en la nostra narrativa, i dóna la dimensió i les possibilitats narratives d'aquest excel·lent escriptor que és Joan B. Mengual Llull, és a dir, i per a entendre'ns, Isa Tròlec.

Ramona Rosbif ha mort! Visca *Mari Catúfols*!